

tanciació; substanciós; substantiu [Llull]: «axí con li adjectiu / qui ornan li *substantiu*», Llull, *Poesies* (ed. Rosselló, 413); «mille: *adjectiu*; millia, -ium; *substantiu*: *chilia*», OPou (*TbPu*, 98); amb caràcter d'adj.: *substantiva* adj. f., BMetge (*Somni*, Riq., 220.23); id. ³ Villangómez, *Llibre d'Eiv.*, 198; el ll. tardà *substantivus* és calc del gr. *ὑπαρχτικός*; *substantivitat; consubstancial; consubstancialitat; transsubstanciar*.

Sobrestant adj. [S. xv], m. 'capatàs' [S. xv], d'on probablement es prengué el cast. *sobrestante* com a ¹⁰ terme nàutic [1680].

Superstició [1647, *DTo.*, no Busa-N.], ll. *superstio*, -onis, 'supervivència', 'superstició', derivat del ll. *superstes*, -stitis 'supervivent'; *supersticiós* [1647, *DTo.*]. ¹⁵

Hel·lenismes derivats de *ἵσταναι* 'collocar', germà del ll. *stare*. *Estadi* (supra). *Estàtic* [Lab. 1839], *estàtica* [1803, Belv.], del gr. *στατικός* 'relatiu a l'equilibri dels cossos', *estatisme; astàtic*; cpt.: *estatoscopi* (c. 1925, Fontserè en el seu *DOrt.*). *Estela* 'monument' ²⁰ commemoratiu, gr. *στήλη* id. *Apòstata* [1647, *DTo.*], ll. tardà *apòstata* i aquest del gr. *ἀποστάτης* id., derivat d'*ἀπιστάναι* 'allunyar'; *apostatat* [1640, *DTo.*]; *apostasia* [Lacav.]. *Catàstasi*, gr. *κατάστασις* 'acció d'establir', 'plantejament d'una qüestió', deriv. de ²⁵ *καθίσταναι* 'presentar, establir'; *apocatàstasi*.

Èxiasi [c. 1390, Aversó, *exhasis*, nom de figura retòrica, *Torc.* 1, 265], ll. tardà *ecstàsis*, gr. *ἔκστασις* 'desviació', 'arrapament, pèrdua dels sentits', derivat d'*ἐξίσταναι* 'desviar', 'apartar'; Maldà, *Excursions*, ³⁰ p. 34; *extasiar-se* [Lacav.], *extasiat* [id.], *extàtic* [id.]. *Hipòstasi*, gr. *ὑπόστασις* 'substància', derivat de *ὑφίσταναι* 'suportar, subsistir'; *hipostàtic*. *Metàstasi*, gr. *μετάστασις* 'canvi de lloc', de *μεθίσταναι* 'desplaçar'. *Paràstade*, gr. *παρὰστάς*, -δος id., de ³⁵ *παριστάναι* 'arrimar'. *Perístasi*, gr. *περίστασις* 'circumstàncies', de *περιστάναι* 'estar entorn'; *antiperístasi*. *Pròstata* [1868, *SLitCosta*], gr. *προστάτης* 'que està davant', de *προιστάναι* 'collocar al capdavant'; *prostatitis* [id.]; *prostàtic* [id.]; *prostatàlgia* [id.]. ⁴⁰

Sistema [1695, Lacav.], ll. tardà *systema*, gr. *σύστημα* 'conjunt', de *συνιστάναι* 'reunir, compondre, constituir'; tant en català com en cast. [*DAut.*, 1739] es degué pendre per conducte del francès, on *systeme* ja s'usava el 1552 (*RFgn.* xxxii, 170); *sistemàtic* [Lab. ⁴⁵ 1840]; *sistemalitzar; sistemalització*.

Cpt.: *Estaferm* [1619, *AlcM*; Lacav.], de l'it. *stafermo* 'estigues ferm, ten-te dret, quiet'. *Benestar* [Lab. 1839]; *benestant* [1437]; *benestança*. *Malestar* [Lab. 1888, no 1840]. *Histologia*, cpt. de *λόγος* 'trac- ⁵⁰ tat' amb *ἱστός* 'teixit', pròpiament 'teler', derivat de *ἵσταναι* en el sentit de 'posar dret'; *històleg*.

¹ És possible que hi vagi haver també una pronúncia radicalment vulgar **STAULA* des de l'Antiguitat i que d'ací vingui el nom de la Vall i Castell avui ⁵⁵ dit d'*Ostoles* (que més aviat s'escriu, sense gaire reflexió, amb *H*), i antigament més aviat *Estoles* (o *St*-), des d'Amer cap amunt, fins al Coll d'En-Bas, que condueix a Olot: documentat copiosament des de temps medievals rēculats (l'accent ha estat ⁶⁰

sempre paroxíton). — ² Els Kahane (*Studii si Cercetări ling.*, *Omagiul Graur* III, 1960, 549-51) assenyalen un gr. tardà *στατήρ* 'canelobre', hapax del S. vi, junt amb un ll. de gloss. *statarium* id. (*CGL* III, 197.57, 270.34); *στατήρ* s'hauria alterat en *STATUALE* per influència de *STATUA*, i per tant l'etimologia donada a dalt fóra una etim. pop. deguda a l'ús explicat per Du C., ja documentat per Ugucione da Pisa († 1210). Però ens queden a deure tota demostració ergològica de per què es va passar de 'canelobre' a 'candela' (el doc. català del S. xiv que ells citen com a prova de tal canvi no diu en realitat res del que li volen fer dir i el seu sentit resta enterament vague: «*stadallus factus, candelae similitudine observata, et unus cereus mediae librae*» (doc. de Jaume II de Mall., c. 1300, Du C., s. v. *stadal*). La seva tesi, doncs, resta incerta i més aviat improbable. En tot cas no hi ha cap raó per fer intervenir en això un b. gr. *κηροστάτης* 'canelobre', no documentat fins al S. xviii, i que deu ser simplement un encreuament de *στατήρ* amb *κηροφόρον* 'canelobre'. — ³ Variant alterada per contaminació del vulgar *estint=instint*; amb el qual l'aplega Coromines en la cita de 1926. — ⁴ Terme de dret que amb aplicació transformada descriuen a Eiv.: «el derecho especial de uso y habitación conferido por los padres a los hijos que quedan solteros o --- imposibilitados para el trabajo: nada tiene que ver con la servidumbre personal de aquel nombre, regulada por el Código Civil y, en Cat., por el Derecho Romano; su origen no es nunca contractual: no se confiere --- sino a la hija soltera o al hijo desgraciado o enfermo y soltero también», Castelló, *Ibiza y Form.*, 112. — ⁵ Això mateix, precisant un poc més, en la cita de Ribera en el *DBal.* — ⁶ La construcció llatina prenia com a acusatiu la persona subrogada en lloc d'una altra: *substituere in locum alicuius, s. aliquem tutorem Antiocho* ('donar-li un nou tutor'), construcció conservada en francès, anglès, etc. (*substituer quelqu'un à [la place de]qn.*). Partint segurament de construccions absolutes com *substituere alicui* 'assignar a algú un segon hereu' aparegué en cast. i en cat. l'altra construcció que pren la persona suplerta com a compl. directe: Lab. 1840 (i més ambigüament el *DFa.*) les admeten ja totes dues. Avui en la llengua comuna ja solament sentim la modificada, que en fa un sinònim de *reemplaçar*. Però en dret català se seguia preferint la llatina, i els juristes encara la usaven a princ. del nostre segle. Coromines les usa totes dues, i en els seus escrits de joventut i maduresa és freqüent aquella: «a la forma del dret hi *sustititem* la combinació sota del dret», 1911, p. ex., en un discurs referent a la corrupció municipal, lerrouxista, etc. En un terreny més literari també recorria a la més general: «la pedra alta --- de vegades és *substituïda* per una biga de fusta» en un dictari de 1920. — ⁷ A fi del S. xix el cercle foralesc menava una campanya excessiva a favor de *restar* i de proscriure *quedar*. Els homes de *L'Avenç*, sense apartar-se gaire d'això no